Ч-58

4619-р

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

ЧЖУ ЧЖЕНЬ

УДК 378.011.3-051:784:159.944.2(043.3)

ФОРМУВАННЯ СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

朱振

Київ – 2018

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, професор
БОЛГАРСЬКИЙ Анатолій Георгійович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор
кафедри теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЄРЕМЕНКО Ольга Володимирівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка, завідувач
кафедри музично-інструментального виконавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
СОФРОНІЙ Зоя Василівна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, доцент кафедри
музики факультету педагогіки, психології та
соціальної роботи.

Захист відбудеться 12 вересня 2018 року о 16 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 10 серпня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **Л.І. Паньків**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний педагог у нових умовах організації навчально-виховного процесу покликаний експериментувати, здійснювати творчий пошук ефективних, нестандартних підходів до вирішення педагогічних проблем, уміти запроваджувати новітні технології навчання, оригінальні педагогічні ідеї, інноваційні методи, прийоми і форми організації пізнавальної діяльності учнів, якісно оволодівати навчальною діяльністю, в ході якої вчитель розвиває себе як висококласний спеціаліст. Перед викладачами стоїть надзвичайно важливе завдання – навчити студентів, майбутніх учителів музичного мистецтва ефективно використовувати творчі можливості співацького апарату, а для цього необхідно досконало знати як відбувається перетворення елементів зовнішньої фізичної дії в планування внутрішньої дії мислення і роботу уявлення в співацькій діяльності.

У педагогічній науці питання вокально-хорового навчання й формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва знайшли відображення в працях багатьох дослідників (В.Антонюк, А.Болгарський, Л.Василенко, Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, О.Єременко, К.Завалко, І.Колодуб, К.Мазуріна, А.Менабені, І.Назаренко, О.Отич, Г.Падалка, О.Рудницька, Г.Стасько, Т.Ткаченко, О.Шульпяков, Ю.Юцевич та ін.). Адже розвиток музичних уявлень студентів відбувається на основі слухових вражень і накопичення індивідуального слухового досвіду майбутнього вчителя музики. Дослідники доводять, що вміння співати й вміння слухати у взаємодії дають поштовх для розкриття власних слухацьких якостей виконавця, активізують спроможність аналізувати в процесі співу його якість.

Згідно психолого-педагогічних досліджень з проблеми формування слухових уявлень (А.Бергсон, Л.Маловик, Д.Огороднов, Т.Рібо, В.Роменець, Г.Сельє, Ю.Трофимов, І.Фролов та ін.) уявлення визначаються як вміння подумки, з урахуванням власних знань та досвіду знаходити нові художні ідеї, створювати мистецькі образи тощо. У галузі педагогічної, зокрема мистецько-педагогічної освіти (Н.Гузій, О.Деркач, Л.Кульчинська, С.Ліпська, В.Рагозіна, В.Шульгіна та ін.) активно досліджуються питання, дотичні до означеної проблеми, а саме: формування музично-естетичних якостей учнів, розвиток інтересу та ціннісного ставлення до творів мистецтва, формування звукообразних уявлень учнів тощо. Однак, спеціального дослідження, спрямованого на формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки, на даний час не проводилось. Отже, в теорії і практиці музичного навчання склались суперечності: між значущістю слухових уявлень для творчого розвитку учнів та недостатньою розробленістю проблеми активізації слухових уявлень особистості; між суттєвою роллю слухових уявлень у мистецькій діяльності та незначною увагою науковців до питань їх формування у процесі підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до музично-виховної роботи в школі. Необхідність розв'язання означених суперечностей зумовили

вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки».*

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 26 грудня 2014 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 травня 2015 року).

Мета дослідження - розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання.

Об'єкт дослідження - процес вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики на факультетах мистецтв педагогічних університетів.

Предмет дослідження - теоретико-методологічне та методичне забезпечення формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені наступні **завдання:**

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній науці та мистецтвознавстві.

2. Теоретично обґрунтувати, визначити сутність і зміст, специфіку і функції слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Розробити компонентну структуру, визначити критерії, показники, встановити рівні сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва та розробити методику їх діагностування.

4. Визначити принципи і розробити педагогічні умови формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання.

5. Розробити методи і прийоми формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки.

6. Експериментально перевірити запропоновану методичну модель формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали роботи естетико-філософського та культурологічного напрямків (В.Андрущенко, Ю.Афанасьєв, Ю.Борєв, М.Каган, В.Кудін, Л.Левчук, Г.Мєднікова, Г.Сковорода, Л.Столович, Г.Щедровицький, П.Юркевич та ін.); психолого-педагогічні дослідження щодо розвитку здібностей (Б.Асаф'єв, Г.Балл, В.Бондар, Л.Бочкарьов, Л.Виготський, І.Зязюн, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, С.Сисоєва, В.Сухомлинський, О.Тихомиров та ін.); праці, присвячені удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (А.Болгарський, О.Єременко, А.Зайцева, С.Горбенко, А.Козир, Н.Мозгальова, Г.Падалка, В.Орлов, О.Ростовський, О.Рудницька,

В.Федоришин, О.Хоружа, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.); роботи китайських дослідників з проблеми розвитку слухових уявлень (Бянь Мен, Ван Сює, Лін Чженьган, Мен Фаньцзюань, Пан На, ЧжоуСяоянь, Цяо Лінь та ін.); науково-методичні розробки дослідників з питань формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва (В.Антонюк, А.Болгарський, Л.Василенко, Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, О.Єременко, К.Завалко, І.Колодуб, К.Мазуріна, А.Менабені, І.Назаренко, О.Отич, Г.Падалка, О.Рудницька, Г.Стасько, Т.Ткаченко, Г.Ципін, О.Шульпяков, О.Щолокова, Ю.Юцевич та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань використані загальнонаукові методи: аналітичний – для вивчення філософських, психолого-педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також реального досвіду підготовки майбутніх учителів музики у вищих музично-педагогічних закладах з метою встановлення теоретичного й практичного рівнів розв'язання проблеми; узагальнення – для визначення наукового апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень та висновків; системно-структурний – для виявлення компонентної структури слухових уявлень майбутніх учителів музики у системі музично-педагогічної освіти; моделювання – для дослідження процесів шляхом конструювання моделі формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання, що відображає взаємозв'язки між елементами досліджуваного феномена; спостереження, обговорення, опитування, порівняння – для виявлення рівнів сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки; оцінювання – для систематичного дослідження основних характеристик слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання; експериментальний – для аналізу реального стану, відстеження динаміки, перевірки ефективності методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання; статистичний – для доведення достовірності й ефективності результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше:*

- розроблено: компонентну структуру слухових уявлень, критерії та показники їх сформованості в учителів музичного мистецтва;
- визначено: функції слухових уявлень особистості у вокально-хоровій діяльності; теоретико-методичні підходи, принципи та педагогічні умови, а також комплекс методів і прийомів формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання; рівні сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Уточнено сутність та зміст поняття «слухові уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва».

Подальшого розвитку отримали: проблема вокально-хорового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, засоби комплексної діагностики результатів музичної підготовки студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів.

Розширено теоретико-методологічну основу формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що його теоретичні висновки та експериментальні результати можуть слугувати основою для оновлення змісту навчальних курсів з вокально-хорового навчання студентів, уточнення планів і програм диригентсько-хорових дисциплін. Виділені специфічні особливості підготовки китайських студентів до формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання, що дозволяє інтегрувати результати дослідження в освітнє середовище Китаю.

Основні результати дисертаційного дослідження ***впроваджено*** в освітній процес: факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/2380 від 28.12. 2017р.); Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (довідка № 604 від 12.03. 2018 р.); Донбаського державного педагогічного університету (довідка №68-17-1001 від 21.12. 2017 р.).

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях, педагогічних нарадах. Міжнародних: «Педагогічних читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької» (Київ, 2015), «Сучасні аспекти проектування мистецької освіти» (Тайюань, Китай, 2015); «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ 2015, 2017); «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін» (Херсон, 2016); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2016); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Час мистецької освіти: традиції і новаторство» (Харків, 2016); II міжнародних науково-практичних читаннях пам'яті академіка Анатолія Авдієвського «Сучасна мистецька освіта» (Київ, 2018); на засіданнях кафедр інструментального та оркестрового виконавства та теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2017).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; музикознавчим та психолого-педагогічним аспектами; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; проведеною дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розроблених методичних рекомендацій; позитивними наслідками впровадження в освітній процес

факультетів мистецтв педагогічних університетів розроблених методичних рекомендацій.

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 8 одноосібних науково-методичних публікаціях автора, 5 з яких представлено в провідних фахових виданнях з педагогіки й 1 стаття в зарубіжному науковому виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (179 найменувань, з них 7 іноземними мовами) та додатків. Основний текст дисертації складає 183 сторінки, загальний обсяг роботи – 229 сторінок. Робота містить 14 таблиць, 3 рисунки, що разом з додатками становить 29 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження з позиції сучасних вимог до вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну, охарактеризовано методи, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження їх у педагогічну практику.

У **першому** розділі – *«Теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва»* - проаналізовано наукові праці з філософії, мистецтвознавства, роботи психолого-педагогічного напрямку, з теорії та методики музичного навчання. Розкрито сутність та структуру слухових уявлень учителів музичного мистецтва, окреслено функції слухових уявлень у співацькій діяльності.

Проблема розвитку слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва стала предметом досліджень учених у різних галузях знання. Розкриваючи специфіку цього поняття, науковці (В.Антонюк, Л.Василенко, Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, О.Єременко, І.Колодуб, А.Менабені, І.Назаренко, О.Рудницька, Г.Стасько, Т.Ткаченко, О.Шульпяков, Ю.Юцевич та ін.) вважають, що саме за наявності у студентів розвиненого вокального слуху, проходить процес формування музично-слухових уявлень, які дозволяють вірно оцінювати якість співу, здійснювати контроль та самоконтроль вокально-фонаційного процесу, що й виступає педагогічним інструментарієм у керівництві вокальним розвитком студентів та його коригуванні. За наявністю означених особливостей у майбутнього вчителя музичного мистецтва формуються основні слухові критерії, закладається фундамент оцінки вокального звучання, на якому надалі будується не лише вокально-технічне, але й художнє вокально-хорове виховання.

На основі проведеного аналізу науково-методичної літератури нами *розглянуто слухові уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва як вияв здатності до мисленнєвого утворення образу звучання, що в даний момент не впливає на органи чуття, але сприймалось раніше.* Отже, специфіка вокального

слуху студента та об'єктивно-реальне звучання власного голосу далеко не ідентичні й не об'єктивні, акустично-змінені. Тому для оптимізації достовірності звучання власного голосу практично всі професійні виконавці використовують звукозаписуючі пристрої. У цьому процесі необхідно коригувати якість співацької діяльності, застосовуючи при цьому певні вокально-технічні засоби, які забезпечать передбачувану внутрішнім вокальним слухом якість звучання, а в подальшій професійній діяльності – й у співі своїх учнів.

Доведено, що *структура* слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва включає взаємозв'язок та взаємне проникнення інформаційно-пізнавального, емоційно-відтворювального, комунікативно-рефлексивного, творчо-діяльнісного компонентів. ***Інформаційно-пізнавальний компонент*** характеризує рівень музичної ерудиції, що складає підґрунтя слухових уявлень та активність музичного мислення. ***Емоційно-відтворювальний компонент*** охоплює здатність студентів до емоційного співпереживання змісту вокально-хорової музики, що сприймається на слух, а також відтворюється подумки. ***Комунікативно-рефлексивний компонент*** відображає вміння майбутнього вчителя музичного мистецтва керувати діями слухового контролю. ***Творчо-діяльнісний компонент*** визначає роль слухової уяви в забезпеченні художньої оригінальності виконавської діяльності, що проявляється в нестандартних підходах до вирішення виконавських проблем, виборі різних прийомів і засобів роботи над вокально-хоровими творами.

Розвиток слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва на співацьких заняттях розглядаємо в ракурсі *системного, синергетичного, аксіологічного, особистісно-орієнтаційного, культурологічного, праксеологічного, творчого* підходів. Основними функціями фахової підготовки майбутніх учителів музики нами визначено: оцінно-конструктивну, орієнтаційно-прогностичну, організаційно-комунікативну.

У **другому** розділі дисертації – *«Методичне забезпечення процесу формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва»* - визначено принципи, педагогічні умови, методи і прийоми формування слухових уявлень майбутніх учителів музики на співацьких заняттях.

Провідними *принципами* процесу формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва визначено: *принцип інтерсуб'єктної взаємодії*, що передбачає забезпечення емоційно-слухового резонансу між учасниками хорового колективу, *принцип професійного проектування*, що дозволяє збалансувати очікуванні й отримані результати виконавської діяльності та *принцип рефлексивності*, застосування якого сприяє усвідомленню майбутніми вчителями музики значимості слухових уявлень у співацькій діяльності.

Розроблено *педагогічні умови* формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорового навчання, а саме: активізації музичного мислення студентів на основі підвищення фахової ерудиції; актуалізації інтелектуально-емоційних характеристик слухових уявлень студентів з наданням переваги активно-діяльнісним способам навчання музики; створення ситуацій успіху засобами іміджмейкерських технік.

Методична модель формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва включає: мету, завдання, підходи, структуру даного феномена, принципи, функції, педагогічні умови, етапи, форми та методи експериментальної роботи (рис. 1).

У **третьому** розділі – *«Дослідно-експериментальна робота з формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва»* - представлено розроблені у процесі дослідження критерії та показники сформованості слухових уявлень студентів, результати експериментальної перевірки ефективності авторської поетапної методики формування слухових уявлень студентів, проаналізовано й узагальнено результати експериментальної роботи, доведено їх статистичну достовірність.

Критеріями сформованості слухових уявлень учителя музичного мистецтва визначено наступні. *Інформаційно-пізнавальний критерій* спрямовано на виявлення рівня музичної ерудиції та активність музичного мислення особистості. Показники: змістовність і переконливість слухового аналізу вокально-хорових творів, що виконуються; обізнаність у жанрових і стильових особливостях вокально-хорових творів; системність і гнучкість знань щодо історико-теоретичних основ вокально-хорового виконавства.

Емоційно-відтворювальний критерій відображає міру здатності вчителя до емоційного співпереживання змісту вокально-хорової музики в процесі її сприйняття та наступного слухового відтворення. Показники мають свідчити про яскравість емоційно-оцінного ставлення до вокально-хорового твору; відповідність слухових уявлень реальному звучанню в процесі сценічного відтворення музики; розвиненість образної уяви.

Комунікативно-рефлексивний критерій передбачає виявлення здатності студентів керувати діями, з яких складається педагогічний процес, самоконтроль та самооцінку згідно слухових уявлень. Показниками до цього критерію визначено: вияв зацікавленості до застосування інноваційних технологій у процесі реалізації слухових уявлень студентів на вокально-хорових заняттях; схильність до самоусвідомлення у процесі відтворення слухових уявлень в інтерпретації вокальних і хорових творів у процесі фахової діяльності; опору на слухові уявлення в процесі прояву індивідуального стилю педагогічного керівництва вокальним ансамблем, хором.

Творчо-самостійний критерій розкриває міру творчої спрямованості виконавської діяльності згідно слухових уявлень диригента. Показники: готовність до слухового уявлення самостійно створених інтерпретацій виконання; здатність до творчого втілення слухових уявлень у реальному виконавському процесі; наявність досвіду узгодження слухових уявлень із вибором виконавських прийомів щодо відтворення художніх образів.

Проведення констатувального експерименту дозволило з'ясувати реальний стан сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, визначити рівні сформованості означеного феномена, а саме: високий, середній, низький з наданням їм якісних та кількісних характеристик.

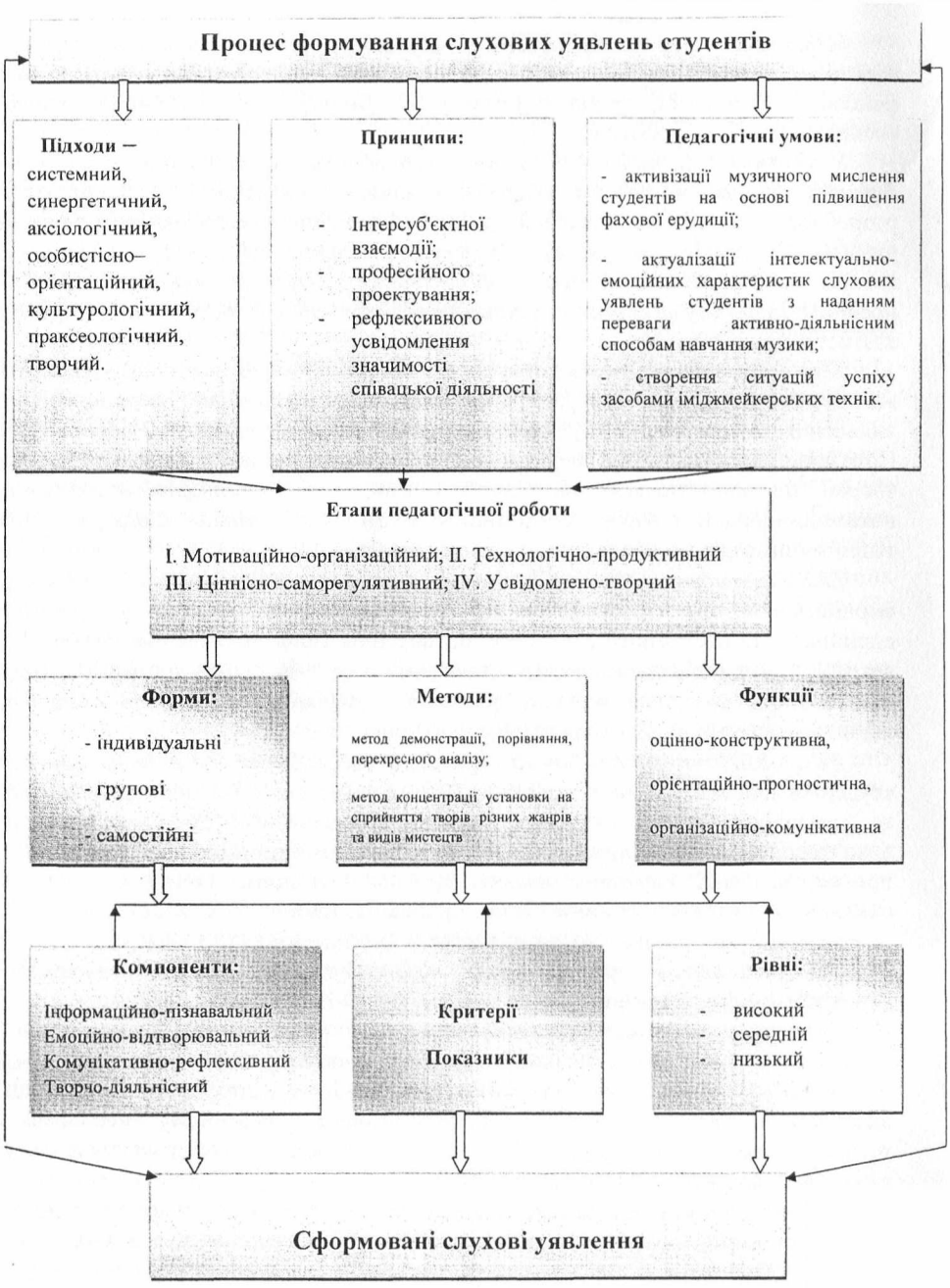

Рис. 1. Модель формування слухових уявлень учителів музичного мистецтва

За результатами проведеного констатувального дослідження серед майбутніх учителів музичного мистецтва було зафіксовано переважання середнього та низького рівнів сформованості слухових уявлень студентів у процесі вокально-хорового навчання. Це створило підстави для застосування спеціально розробленої поетапної методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорового навчання.

Запропонована нами методика формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання включає наступні *етапи*: мотиваційно-організаційний; технологічно-продуктивний; ціннісно-саморегулятивний; усвідомлено-творчий.

Перший етап – **мотиваційно-організаційний** спрямовано на підвищення рівня музичної ерудиції майбутніх фахівців, накопичення музикознавчих та методичних знань, активізацію музичного мислення, що складає основу для розвитку слухових уявлень. Для першого етапу формування слухових уявлень студентів характерним було застосування діалогічних методів навчання: пояснення, розповіді, обмін думками; презентації (ілюстрації, показу), сутність яких полягає в обґрунтуванні навчального матеріалу, педагогічному тактовному впливі викладача на студента щодо прийняття свідомого рішення останнім в поглибленні знань з вокально-хорових дисциплін; спонукання студента до активної участі у навчально-пізнавальному процесі. На першому етапі рекомендується використання наступних форм роботи: навчально-виховних заходів (відвідування концертів та творчих зустрічей з керівниками вокальних ансамблей, хоровими диригентами, участь у конкурсах та фестивалях), ознайомлення з історією вокально-хорового мистецтва, тематичних бесід з використанням методу перехрестного аналізу музичних творів, повідомлень, слухання музичних творів, виконання вокальних вправ, складання есе, тощо.

Другий етап експериментальної роботи – **технологічно-продуктивний** – забезпечував формування емоційно-почуттєвого компонента вокально-хорової підготовки майбутніх фахівців. Характерним для цього етапу було впровадження індивідуального підходу до формування слухових уявлень кожного студента. Цей етап передбачав інтеграцію вокально-хорової підготовки, що поєднував мислення і діяльність, знання та творчість, почуття та розум в цілісну систему творчо-хорового процесу, та сприяв становленню міжособистісного контакту між керівником та учасниками навчально-хорового процесу.

Порівняльний аналіз початкового і кінцевого діагностичних зрізів формування емоційно-почуттєвого компоненту свідчить про динаміку зростання високого рівня стосовно ступеня здатності до емоційного співпереживання вокально-хорової музики в експериментальній групі: на 35,64% за середнім арифметичним значенням, а також суттєве зменшення низького рівня – на 22,2% за тією самою ознакою. У контрольній групі зафіксовано менш помітні зрушення ступеня здатності до емоційного співпереживання вокально-хорової музики: високий рівень зріс на 5,78%; низький зменшився на 8,12%; середній рівень залишився майже без змін і охоплює переважну більшість студентів контрольної групи.

Наступний етап формувального експерименту – **ціннісно-саморегулятивний** – мав на меті формування комунікативно-рефлексивного компонента, сприяння досягненню вмінням керувати діями, з яких складається педагогічний процес, самоконтроль, самооцінка. Адже ці дії – це професійно-значуща, інтегративна якість особистості вчителя музичного мистецтва, результат його особистісного росту в процесі професійного становлення, основними складовими якої є: фахові компетенції, спрямованість, гуманістична позиція, готовність особистості до успішного виконання мистецької діяльності, що заснована на знаннях та досвіді. Результатом третього ціннісно-саморегулятивного етапу формувального експерименту, завдяки спільній діяльності викладача та студента, відбувалось поглиблення вміння керувати діями, з яких складається педагогічний процес, самоконтроль, самооцінка у ході навчальної діяльності. Центральним ланцюгом у педагогічному процесі становлення студента як майстра вокально-хорової справи була індивідуалізація його особистості, на цьому рівні відбувалося утвердження майбутнього фахівця до практичної діяльності та в організації вокально-хорового навчання.

Розвиток активності та самостійності студента у вокально-хоровій діяльності на основі активізації слухових уявлень зумовило необхідність інтеграції фахових компетенцій у навчальній діяльності; використання інноваційних технологій, що сприяли встановленню професійно-творчих стосунків у педагогічній практиці; складання портфоліо, що відображало зразки динамічного зростання майбутніх фахівців у процесі навчання. Використання таких форм роботи, як бесіда, обговорення, самооцінювання (ведення навчального щоденника), експрес-завдання (підготовка міні-доповіді) дозволило студентам визначати завдання, які були спрямовані на усвідомлення власної навчальної вокально-хорової підготовки, підготовці до практичної хормейстерської роботи на основі активізації слухових уявлень.

На четвертому етапі – **усвідомлено-творчому** – у студентів завершується формування слухових уявлень. Основний вид діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва – практична вокально-хорова робота. Учасники педагогічного експерименту в свої діях та вчинках орієнтувались переважно на власні внутрішні мотиви, регулятивні дії – на основі свідомого відчуття мистецтва. Творчість студентів набувала статусу провідного виду навчальної діяльності. Провідними методами на цьому етапі стали такі: метод моделювання (творчого пошуку); метод творчої саморегуляції в процесі проведення практикуму роботи з хоровим (ансамблевим) колективом; метод використання педагогічного моніторингу. Впровадження означених методів ґрунтувалось на застосуванні практично-творчих завдань щодо формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Статистична обробка результатів та узагальнення отриманих експериментальних даних дозволили розподілити студентів контрольної та експериментальної груп за визначеними критеріями формування слухових уявлень студентів на три рівні: низький, середній, високий. Низький рівень зафіксовано в контрольній групі – 69,7%, в експериментальній – 23%; середній

рівень у контрольній групі – 44,8% студентів, в експериментальній – 47,3%; високий рівень в контрольній групі виявлено у – 23,9% респондентів, в експериментальній – 67,5%. Після проведення дослідно-експериментальної роботи формувального етапу, для наочності проілюструємо динаміку сформованості слухових уявлень студентів контрольної та експериментальної груп гістограмою, яка зафіксована на рисунку 2. Рівні вираження показників – низький, середній, високий – відповідають цифровому значенню 1, 2, 3.

Таким чином, отримані статистичні результати в контрольній та експериментальній групах та їх порівняння до і після проведеного формувального експерименту свідчать про дієвість і результативність авторської методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних університетах України.

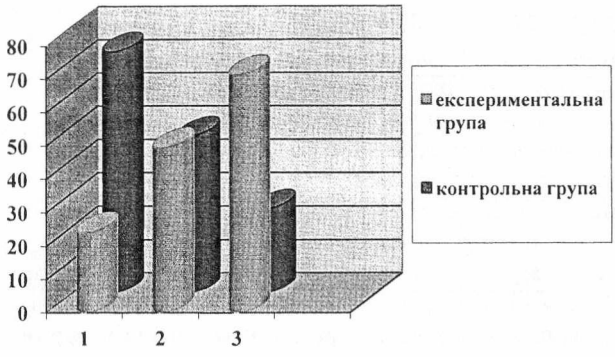

Рис. 2. Порівняння динаміки формування слухових уявлень студентів контрольної та експериментальної груп на прикінцевому етапі експерименту

Узагальнення статистичних даних кожного з етапів формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва дало змогу виявити кінцеві результати експерименту. Застосування методів статистичного аналізу дозволило визначити, наскільки суттєвими є відмінності між двома статистичними вибірками (КГ та ЕГ).

Для цього проведемо перевірку статистичних гіпотез про належність обох вибірок одній генеральній сукупності або про рівність середніх. При цьому використання параметричних критеріїв (критерії Фішера або Стьюдента) передбачає встановлення виду розподілу генеральної сукупності, що не завжди є можливим. Тому в практиці педагогічних досліджень доцільніше використовувати непараметричні критерії статистики, такі, як критерії знаків, критерії Вілкоксона, Ван-дер-Вардена, Спірмена, кутове перетворення Фішера, які вільні від припущення про закон розподілу вибірок і ґрунтуються на припущенні про незалежність спостережень (Табл. 1).

Таблиця 1

Результати контрольного експерименту з формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва

	Рівні					
	Низький		Середній		Високий	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Обсяги досліджуваних Вибірок	72,25	24	46,75	49,25	25	71,25
Долі Одиниці	0,697	0,23	0,448	0,473	0,239	0,675
Кутове Перетворення	1,87	0,996	1,44	1,486	1,017	1,834
Спостережуване значення критерію φ^*	3,6		0,22		3,514	
Ймовірність спостережуваного значення за критерієм Стьюдента	6,2*10-5		0,87		0,00947	
Значущість з якою приймається гіпотеза H_0	≈1		0,13		0,99053	

Отже, в результаті статистичної перевірки результатів формувального експерименту в контрольній та експериментальній групах, динаміка середніх рівнів є статистично незначуща. Особливо суттєвими є зміни в показниках, які стосуються низького та високого рівнів сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва. Так, у контрольній та експериментальній групі ймовірність, з якою можна прийняти гіпотезу про наявність суттєвих змін у проявах низького та високого рівнів прямує до 1. Тобто, з ймовірністю близько до 1 (100%) можна стверджувати, що доля студентів факультетів мистецтв, які мали низький рівень сформованості слухових уявлень до експерименту, суттєво зменшилася, а доля студентів з високим рівнем суттєво зросла.

Зафіксована динаміка зростання показників сформованості слухових уявлень у студентів експериментальної групи свідчить про дієвість та ефективність проведеної педагогічної роботи згідно розробленої методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорової підготовки.

Отримані дані постають підґрунтям для впровадження авторської методики у практику вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики в системі вищої музично-педагогічної освіти України та Китаю.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретико-методичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у вокально-хоровій діяльності, що знайшло відображення в обґрунтуванні поетапної методики формування означеного феномена та її експериментальній перевірці. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань дали підстави зробити такі висновки:

1. Творчий пошук ефективних, нестандартних підходів до підготовки студентів актуалізує проблему формування слухових уявлень як необхідної ланки вокально-хорової роботи майбутніх учителів музичного мистецтва. Слухові уявлення є основою регуляції вокального звучання не лише у виконавсько-технічному аспекті, а й головне – у досягненні художньо-образної виразності співу.

2. На основі проведеного аналізу уточнено сутність і зміст поняття *«слухові уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва», яке розглядається нами як здатність до мисленнєвого утворення образу звучання, що в даний момент не впливає на органи чуття, але сприймалось раніше.* З цієї позиції специфіка вокального слуху студента та об'єктивно-реальне звучання власного голосу далеко не ідентичні. Тому коригування якості власної співацької діяльності на основі слухових уявлень ґрунтується на застосуванні вокально-технічних засобів, що сприяють забезпеченню передбачуваної внутрішнім вокальним слухом якості звучання, а в подальшій професійній діяльності - й у співі своїх учнів.

Основними функціями слухових уявлень в контексті вокально-хорової діяльності учителів музики визначено: оцінно-конструктивну, орієнтаційно-прогностичну, організаційно-комунікативну.

3. Структура слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва включає взаємозв'язок та взаємне проникнення інформаційно-пізнавального компоненту, що характеризується рівнем музичної ерудиції та активністю музичного мислення вчителя музичного мистецтва; емоційно-відтворювального компоненту, який відображає здатність до емоційного співпереживання змісту вокально-хорової музики, що сприймається на слух, а також відтворюється подумки; комунікативно-рефлексивного компоненту, що відображає вміння керувати діями слухового контролю; творчо-діяльнісного компоненту, що відображає роль слухових уявлень у забезпеченні художньої оригінальності виконавської діяльності.

4. Відповідно до визначених структурних компонентів розроблено критерії та показники сформованості слухових уявлень учителів музичного мистецтва, а саме: інформаційно-пізнавальний критерій, який спрямовано на виявлення рівня музичної ерудиції та активність музичного мислення особистості (показники: змістовність і переконливість слухового аналізу вокально-хорових творів, обізнаність у жанрових і стильових особливостях вокально-хорових творів, системність і гнучкість знань щодо історико-теоретичних основ хорового виконавства); емоційно-відтворювальний критерій, що відображає міру здатності

вчителя до емоційного співпереживання змісту вокально-хорової музики в процесі її сприйняття та наступного слухового відтворення (показники: яскравість емоційно-оцінного ставлення до вокально-хорового твору, відповідність слухових уявлень реальному звучанню в процесі сценічного відтворення музики; розвиненість образно-слухової уяви); комунікативно-рефлексивний, що передбачає виявлення здатності студентів керувати діями, з яких складається педагогічний процес, самоконтроль та самооцінку згідно слухових уявлень (показники: вияв зацікавленості до застосування інноваційних технологій у процесі реалізації слухових уявлень студентів на вокально-хорових заняттях; схильність до самоусвідомлення в процесі відтворення слухових уявлень в інтерпретації вокальних і хорових творів у процесі фахової діяльності; опора на слухові уявлення в процесі прояву індивідуального стилю педагогічного керівництва вокальним ансамблем, хором); творчо-самостійний критерій, що розкриває міру творчої спрямованості виконавської діяльності згідно слухових уявлень диригента (показники: готовність до слухового уявлення власних творчих інтерпретацій виконання; здатність до творчого втілення слухових уявлень у реальному виконавському процесі; наявність досвіду узгодження слухових уявлень із вибором виконавських прийомів щодо відтворення художніх образів).

Згідно визначених критеріїв встановлено рівні сформованості слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання, а саме: високий, середній, низький, що відрізняються яскравістю прояву слухових уявлень.

5. Основними принципами формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва визначено: принцип інтерсуб'єктної взаємодії, що передбачає забезпечення емоційно-слухового резонансу між учасниками хорового колективу, принцип професійного проектування, що дозволяє збалансувати очікуванні й отримані результати виконавської діяльності та принцип рефлексивності, застосування якого сприяє усвідомленню майбутніми вчителями музики значимості слухових уявлень у співацькій діяльності.

Розроблено педагогічні умови формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у вокально-хоровому навчанні, а саме: активізація музичного мислення студентів за рахунок підвищення фахової ерудиції; актуалізація інтелектуально-емоційного особистісного розвитку з наданням переваги активно-діяльнісним способам навчання музики; створення ситуацій успіху засобами іміджмейкерських технік.

6. Запропонована методика вокально-хорового навчання студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів включає наступні етапи педагогічної роботи: мотиваційно-організаційний; технологічно-продуктивний; ціннісно-саморегулятивний; усвідомлено-творчий, кожен з яких відіграє суттєву роль у забезпеченні послідовності процесу формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Перший етап (мотиваційно-організаційний) підпорядковано підвищенню рівня музичної ерудиції майбутніх фахівців; другий (технологічно-продуктивний) зорієнтовано на активізацію емоційного ставлення студентів до виконавської

інтерпретації вокально-хорової музики, що складає основу для розвитку слухових уявлень; третій (ціннісно-саморегулятивний) спрямовано на актуалізацію комунікативно-рефлексивних дій, спонукання студентів до самоконтролю і самооцінки; четвертий (усвідомлено-творчий), де творчість набуває першочергового значення у формуванні і реалізації слухових уявлень студентів.

7. Серед методів, форм, прийомів формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва найдієвішими визначено такі, як метод моделювання (творчого пошуку), творчої саморегуляції у процесі проведення практикуму роботи з хоровим (ансамблевим) колективом, самооцінювання, складання портфоліо слухових вражень, вокальні вправи, діалогічні методи (проведення бесід, обговорень), ведення навчального щоденника, виконання експрес-завдань тощо.

Узагальнення отриманих експериментальних даних та статистична їх обробка засвідчили дієвість і результативність авторської методики формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в педагогічних університетах України.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання методики активізації слухових уявлень у формуванні музичних ідеалів і смаку особистості; наступності формування слухових уявлень учнів різних вікових груп; визначення специфіки і функцій музично-слухових уявлень в оптимізації навчання школярів гри на музичних інструментах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чжу Чжень. Методичні аспекти формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової підготовки /Чжу Чжень. //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського: педагогічні науки. - № 3 (58). – Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2017. – С. 403-409.

2. Чжу Чжень. Творчо-діяльнісний підхід до формування слухових уявлень майбутніх учителів музики на співацьких заняттях /ЧжуЧжень //Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наукових праць [за заг. ред. проф. В.І.Сліпченка. – Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. - № 3 (83). – С. 105-111.

3. Чжу Чжень. Мотиваційно-організаційний етап формування слухових уявлень студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів /Чжу Чжень. //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. - Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 23 (28). – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – С. 87-91.

4. Чжу Чжень. Основні підходи до формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва /Чжу Чжень. //Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського: педагогічні науки [за заг.

ред. проф. Тетяни Степанової. - № 2 (61). – Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2018. – С. 320-323.

5. Чжу Чжень. Діагностичний етап формування слухових уявлень студентів у процесі проведення педагогічної практики в школі. /Чжу Чжень. //Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. - Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – Вип. 24 (29). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – С. 119-123.

6. Чжу Чжень. Системно-цілісний напрям підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування слухових уявлень учнів /Чжу Чжень. //Методичка пракса: часопис за наставу и ученье [гл. уредник доц. др. Зорица Цветановиh. – Број 2. – Београд: Учительски факултет у Врању и «Школска книга» ДОО у Београду, 2018. – С. 225-230.

7. Чжу Чжень. Функціональний аналіз вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва /Чжу Чжень //Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін: зб. матеріалів всеукр. науково-практичної конф. – Херсон: ХДУ, 2016. – С. 240-245.

8. Чжу Чжень. Компонентна структура слухових уявлень студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів /Чжу Чжень. //Сучасна мистецька освіта: матеріали II міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – С.87-90.

АНОТАЦІЇ

Чжу Чжень. Формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової підготовки». – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання /Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018.

У дисертації досліджується проблема формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання. Розкрито сутність та структуру слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, окреслено функції слухових уявлень у співацькій діяльності. Слухові уявлення майбутніх учителів музичного мистецтва розглянуто як вияв здатності до мисленнєвого утворення звучання художнього образу, що в даний момент не впливає на органи чуття, але сприймалось раніше.

Визначено основні підходи до розвитку слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, які нами розглянуто в ракурсі системного, синергетичного, аксіологічного, особистісно-орієнтаційного, культурологічного, праксеологічного, творчого підходів. Структура слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва охоплює взаємозв'язок та взаємне проникнення інформаційно-пізнавального, емоційно-відтворювального, комунікативно-рефлексивного, творчо-діяльнісного компонентів. Інформаційно-пізнавальний компонент

характеризує рівень музичної ерудиції, що складає підґрунтя слухових уявлень та активність музичного мислення. Емоційно-відтворювальний компонент охоплює здатність студентів до емоційного співпереживання змісту вокально-хорової музики, що сприймається на слух, а також відтворюється подумки. Комунікативно-рефлексивний компонент відображає вміння майбутнього вчителя музичного мистецтва керувати діями слухового контролю. Творчо-діяльнісний компонент визначає роль слухової уяви в забезпеченні художньої оригінальності виконавської діяльності, що проявляється в нестандартних підходах до вирішення виконавських проблем, виборі різних прийомів і засобів роботи над вокально-хоровими творами.

Методика формування слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-хорового навчання включає наступні етапи: мотиваційно-організаційний; технологічно-продуктивний; ціннісно-саморегулятивний; усвідомлено-творчий. У результаті проведеної експериментальної роботи доведено ефективність формування слухових уявлень майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокально-хорового навчання за умов впровадження експериментальної методики, яка забезпечує динаміку формування рівнів досліджуваного феномена.

Ключові слова: слухові уявлення, майбутні вчителі музичного мистецтва, вокально-хорове навчання, поетапна методика, принципи, педагогічні умови.

Чжу Чжень. Формирование слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе вокально-хоровой подготовки - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения /Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2018.

В диссертации исследуется проблема формирования слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе вокально-хорового обучения. Раскрыта сущность и структура слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства, определены функции слуховых представлений в певческой деятельности. Слуховые представления будущих учителей музыкального искусства рассмотрено как проявление способности к мысленному образованию звучания художественного образа, который в данный момент не влияет на органы чувств, но воспринимался ими раньше.

Определены основные подходы к развитию слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства, которые рассмотрены в ракурсе системного, синергетического, аксиологического, личностно-ориентационного, культурологического, праксеологического, творческого подходов. Структура слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства охватывает взаимосвязь и взаимное проникновение информационно-познавательного, эмоционально-воспроизводимого, коммуникативно-рефлексивного, творчески-деятельностного компонентов. Информационно-познавательный компонент

характеризует уровень музыкальной эрудиции, что составляет основу слуховых представлений и определяет активность музыкального мышления студентов. Эмоционально-воспроизводимый компонент охватывает способность будущих учителей музыки к эмоциональному сопереживанию содержания вокально-хоровой музыки, которая воспринимается на слух, а также воспроизводится мысленно. Коммуникативно-рефлексивный компонент отражает умение будущего учителя музыкального искусства руководить действиями слухового контроля. Творческо-деятельностный компонент определяет роль слухового воображения в обеспечении художественной оригинальности исполнительской деятельности, что проявляется в нестандартных подходах к решению исполнительных проблем, выборе различных приемов и средств работы над вокально-хоровыми произведениями.

Методика формирования слуховых представлений будущих учителей музыкального искусства в процессе вокально-хорового обучения включает следующие этапы: мотивационно-организационный; технологически-производительный; ценностно-саморегулятивный; осознанно-творческий. В результате проведенной экспериментальной работы доказана эффективность формирования слуховых представлений будущего учителя музыкального искусства в процессе вокально-хорового обучения в условиях внедрения экспериментальной методики, которая обеспечивает динамику формирования уровней исследуемого феномена.

Ключевые слова: слуховые представления, будущие учителя музыкального искусства, вокально-хоровое обучение, поэтапная методика, принципы, педагогические условия.

Zhu Zhen. Formation of auditory representations of future teachers of musical art in the process of vocal-choral training. - Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 - theory and methodology of musical training / Dragomanov National Pedagogical University. - Kiev, 2018.

In the dissertation the problem of formation of auditory representations of the future teachers of musical art in the process of vocal-choral training is investigated. The essence and structure of auditory representations of future teachers of musical art is revealed, functions of auditory representations in singing activity are defined. Auditory representations of future teachers of musical art are considered as a manifestation of the ability to think through the formation of the sound of an artistic image, which at the moment does not affect the sense organs, but was perceived by them earlier.

The main approaches to the development of auditory representations of future teachers of musical art, which are considered in the foreshortening of systemic, synergetic, axiological, personal-orientational, culturological, praxeological, creative approaches are determined. The structure of auditory representations of future teachers of musical art encompasses the interconnection and mutual penetration of information-cognitive, emotionally-reproducible, communicative-reflective, creative-activity components. The information-cognitive component characterizes the level of musical

erudition, which is the basis of auditory representations and determines the activity of students' musical thinking. The emotionally reproducible component covers the ability of future music teachers to emotionally empathize with the content of vocal-choral music, which is perceived by ear, and is also reproduced mentally. Communicatively reflective component reflects the ability of the future teacher of musical art to guide the actions of auditory control. The creative-activity component determines the role of the auditory imagination in providing artistic originality of performing activities, which is manifested in non-standard approaches to solving executive problems, choosing different methods and means of working on vocal-choral works.

The method of formation of auditory representations of future teachers of musical art in the process of vocal-choral training includes the following stages: motivational and organizational; technologically productive; value-self-regulatory; consciously creative. As a result of the experimental work, the efficiency of formation of auditory representations of the future teacher of musical art in the process of vocal-choral training is proved in conditions of introduction of the experimental technique that provides the dynamics of formation of the levels of the phenomenon being studied.

Key words: auditory representations, future teachers of musical art, vocal-choral education, phased methodology, principles, pedagogical conditions.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова
100355096

Підписано до друку 27.06.2018 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 209
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26